

FORSLAG TIL AFGØRELSE FRA GENERALADVOKAT

P. CRUZ VILLALÓN

fremSAT den 12. december 2013 (1)

Sag C-464/12

ATP Pension Service A/S

mod

Skatteministeriet

(anmodning om præjudiciel afgørelse indgivet af Østre Landsret (Danmark))

»Merværdiafgift – artikel 13, punkt B, litra d), nr. 6), i Rådets direktiv 77/388/EØF – fritagelse for forvaltning af investeringsforeninger – begrebet »investeringsforeninger, således som disse er fastsat af medlemsstaterne« – arbejdsmarkedsrelaterede pensionsordninger – bidragsdefinerede pensionsordninger«

1. Momsfritagelsen for forvaltning af investeringsforeninger i sjette direktivs (2) artikel 13, punkt B, litra d), nr. 6), har gentagne gange beskæftiget Domstolen (3). Den foreliggende sag giver Domstolen mulighed for at præcisere sin praksis med hensyn til begrebet »investeringsforeninger«, nemlig i forbindelse med arbejdsmarkedsrelaterede pensionskasser. Sagen rejser også spørgsmål om, hvad der udgør »forvaltning« af investeringsforeninger, og om afgiftsfritagelsen for transaktioner vedrørende anbringelse af midler, kontokurantkonti, betalinger og overførsler i sjette direktivs artikel 13, punkt B, litra d), nr. 3).

2. Spørgsmålene er opstået under en sag mellem ATP PensionService A/S (herefter »ATP«) og Skatteministeriet vedrørende behandlingen af ATP's ydelser i forhold til merværdiafgift (herefter »moms«). ATP varetager opgaver for arbejdsmarkedsrelaterede pensionskasser.

I – Retsforskrifter

A – EU-retten

3. Levering af tjenesteydelser, som mod vederlag foretages i indlandet af en afgiftspligtig person, der optræder i denne egenskab, pålægges moms i medfør af sjette direktivs artikel 2.

4. Sjette direktivs artikel 13 indeholder en række momsfritagelser. To af disse er relevante for den foreliggende sag, nemlig artikel 13, punkt B, litra d), nr. 3) og 6). De har følgende ordlyd:

»Med forbehold af andre fællesskabsbestemmelser fritager medlemsstaterne på betingelser, som de fastsætter for at sikre en korrekt og enkel anvendelse af nedennævnte fritagelser, og med henblik på at forhindre enhver mulig form for svig, unddragelse og misbrug: [...]

d) følgende transaktioner: [...]

3) transaktioner, herunder forhandlinger, vedrørende anbringelse af midler, kontokurantkonti, betalinger, overførsler, fordringer, checks og andre handelsdokumenter, dog ikke inddrivelse af fordringer

[...]

6) forvaltning af investeringsforeninger, således som disse er fastsat af medlemsstaterne.«

5. Henset til de faktiske omstændigheder i den foreliggende sag finder sjette direktiv anvendelse. Det bemærkes dog ikke desto mindre, at de nævnte bestemmelser er gengivet uden ændringer, der er relevante for nærværende sag, i artikel 2, stk. 1, litra c), samt artikel 135, stk. 1, litra d) og g), i direktiv 2006/112/EF (4).

B – *National ret*

6. De nævnte EU-retlige bestemmelser er gennemført i dansk ret ved momslovens § 13, stk. 1, nr. 11), litra c) og f). Følgende fastsættes i den relevante bestemmelse:

»Følgende varer og ydelser er fritaget for afgift: [...]

11. Følgende finansielle aktiviteter: [...]

c) Transaktioner, herunder forhandlinger, vedrørende anbringelse af midler, kontokurantkonti, betalinger, overførsler, fordringer, checks og andre handelsdokumenter, dog ikke inddrivelse af fordringer. [...]

f) Forvaltning af investeringsforeninger.«

7. Som den forelæggende ret har anført, er flere af disse begreber blevet fortolket i »juridiske vejledninger« (5).

II – **De faktiske omstændigheder og hovedsagen**

8. ATP varetager opgaver for pensionskasser. ATP's største kunde, PensionDanmark, er en arbejdsmarkedspensionskasse, som forvalter overenskomst- og virksomhedsaftalte arbejdsmarkedspensioner.

9. Arbejdsmarkedsrelaterede pensionsordninger er en væsentlig del af det danske pensionssystem. Dette system består af tre søjler: en skattefinansieret folkepension, en arbejdsmarkedsrelateret pensionsordning og individuelle pensionsopsparinger (6).

10. Danske arbejdsmarkedsrelaterede pensionsordninger, der som følge af ATP's virksomhed er sagens kerne, er som regel »bidragsdefinerede« ordninger inden for arbejdsmarkedet. Arbejdsgiverne indbetaler et fastsat beløb til det institut, der varetager pensionsordningen (normalt en pensionskasse), for hver lønmodtager (7), som kan vælge at foretage ekstraindbetalinger (8). Indbetalinger til sådanne ordninger er fradragsberettigede inden for visse grænser i henhold til dansk indkomstskatteret. Den pension, der udbetales, afhænger af størrelsen af det til ordningen indbetalte beløb og afkastet fra de investeringer, som pensionskassen har foretaget (fratrullet

omkostningerne). Pensionen udbetales typisk som en kombination af tre typer (skattepligtige) udbetalinger, når pensionskunden har opnået ret til udbetaling: en livrente, udbetaling af rater i en vis periode (ratepension) og udbetaling af et beløb (kapitalpension). Detaljerne i en arbejdsmarkedsrelateret pensionsordning fastsættes ved en kollektiv aftale mellem arbejdsmarkedets organisationer og fagforeningerne, der repræsenterer individuelle arbejdsgivere og lønmodtagere (9).

11. ATP er ikke involveret i investeringen af indbetalingerne (denne opgave varetager pensionskasserne selv), men varetager tre opgaver for pensionskasserne. For det første varetager ATP opgaver i forbindelse med systemvedligeholdelse og -udvikling, nemlig udvikling og vedligeholdelse af den platform, hvorpå ATP's ydelser leveres. For det andet varetager ATP administrative opgaver, såsom information og rådgivning til arbejdsgivere og lønmodtagere i relation til pensionsordningerne. For det tredje leverer ATP ydelser vedrørende pensionsindbetalinger og pensionsudbetalinger.

12. Sidstnævnte ydelser kan forenklet beskrives som følger. Arbejdsgiveren foretager regelmæssigt en samlet indbetaling af de bidrag, der i henhold til den arbejdsmarkedsrelaterede pensionsordning kollektivt skyldes for alle dens lønmodtagere, til pensionskassens bankkonto. ATP åbner individuelle konti (10) for de individuelle pensionskunder på baggrund af oplysninger modtaget fra arbejdsgiveren. ATP fordeler det samlede beløb, som arbejdsgiveren indbetaler, blandt disse konti i henhold til bestemmelserne i den kollektive overenskomst eller virksomhedsaftalen. Pensionskunden har via internettet adgang til kontoen, som regelmæssigt ajourføres af ATP. Når betalingerne forfalder, initierer ATP endvidere hævning af beløb ved at give et pengeinstitut ordre om at udbetale beløbet til pensionskunden.

13. Indtil den 30. juni 2002 opkrævede ATP moms for sine ydelser. På baggrund af SDC-dommen (11) ændrede ATP imidlertid opfattelse og konkluderede, at ydelserne vedrørende ind- og udbetalinger af pension skulle momsfritages i henhold til sjette direktivs artikel 13, punkt B, litra d), nr. 3). ATP meddelte SKAT dette den 26. juni 2002. SKAT traf afgørelse om, at ATP's ydelser i forbindelse med pensionsudbetalinger ganske rigtigt er momsfritagede, men at de fleste ydelser vedrørende indbetalinger ikke er omfattet af fritagelsen, nemlig følgende: Registrering af arbejdsgivere, der skal indbetale pensionsbidrag, oprettelse af individuelle konti, tilrådgivningsstillelse af faciliteter til brug ved indbetalinger fra arbejdsgiverne, således at alle bidrag kan indbetales til pensionskassens konto via en onlineservice eller via indbetalingskort, modtagelse og registrering af indberetninger fra arbejdsgiverne om allokering af det samlede beløb til de enkelte lønmodtagere, tilskrivning af pensionsbidraget på individuelle konti og ajourføring af kontoen, registrering af manglende indbetalinger, meddelelse til pensionskunderne om indbetalte bidrag og udsendelse af kontoudskrifter. Landsskatteretten har ved kendelse af 13. maj 2009 stadfæstet SKAT's afgørelse.

14. ATP indbragte kendelsen for Retten i Hillerød, der henviste sagen til Østre Landsret, da den ansås for at være principiel. ATP har gjort gældende, at de ydelser, som blev anset for momspligtige, er momsfritagede som »forvaltning af investeringsforeninger« i medfør af momslovens § 13, stk. 1, nr. 11), litra f), der gennemfører sjette direktivs artikel 13, punkt B, litra d), nr. 6), og/eller som en »transaktion [...] vedrørende anbringelse af midler, kontokurantkonti, betalinger [eller] overførsler [...]« i medfør af momslovens § 13, stk. 1, nr. 11), litra c), der gennemfører sjette direktivs artikel 13, punkt B, litra d), nr. 3). Skatteministeriet har bestridt, at ATP's ydelser er momsfritagede.

III – De præjudicielle spørgsmål og retsforhandlingerne for Domstolen

15. Efter votering og forhandling med parterne har Østre Landsret ved kendelse af 8. oktober 2012 besluttet at forelægge Den Europæiske Unions Domstol følgende spørgsmål i henhold til

artikel 267 TEUF:

»1) Skal artikel 13, punkt B, litra d), nr. 6), i Rådets sjette direktiv 77/388/EØF af 17. maj 1977 om harmonisering af medlemsstaternes lovgivning om omsætningsafgifter – Det fælles merværdiafgiftssystem: ensartet beregningsgrundlag fortolkes således, at begrebet »investeringsforeninger, således som disse er fastsat af medlemsstaterne« skal omfatte pensionskasser som de i hovedsagen omhandlede med følgende karakteristika, når medlemsstaten anerkender de i afsnit 2 i forelæggelseskendelsen angivne institutter som investeringsforeninger:

- a) afkastet til lønmodtageren (pensionskunden) afhænger af afkastet af pensionskassens investeringer,
 - b) arbejdsgiveren skal ikke foretage supplerende indbetaling for at sikre pensionskunden et bestemt afkast,
 - c) pensionskassen investerer kollektivt de opsparede midler ud fra et princip om risikospredning,
 - d) den væsentligste del af indbetalingerne til pensionskassen beror på kollektive aftaler mellem arbejdsmarkedets organisationer, der repræsenterer de enkelte lønmodtagere og arbejdsgivere, og ikke på den enkelte lønmodtagers individuelle beslutning,
 - e) den enkelte lønmodtager kan individuelt beslutte at foretage yderligere indbetalinger til pensionskassen,
 - f) selvstændige erhvervsdrivende, arbejdsgivere og direktører kan vælge at indbetale pensionsbidrag til pensionskassen,
 - g) en forud fastsat del af den kollektivt aftalte pensionsopsparing for lønmodtagerne anvendes til en livsvarig livrente,
 - h) pensionskunderne afholder pensionskassens omkostninger,
 - i) indbetalinger til pensionskassen er fradragsberettiget inden for visse beløbsmæssige grænser i henhold til national indkomstskatteret,
 - j) indbetalinger på en individuel pensionsordning, herunder på en pensionsordning oprettet i et pengeinstitut, hvor midlerne kan placeres i en investeringsforening, er fradragsberettiget i henhold til national indkomstskatteret i samme omfang som under litra i),
 - k) fradragsretten for indbetalinger under litra i) modsvares af beskatningen af udbetalinger, og
 - l) de opsparede midler skal som udgangspunkt udbetales efter pensionsalderens indtræden?
- 2) Hvis det første spørgsmål besvares bekræftende, skal sjette direktivs artikel 13, punkt B, litra d), nr. 6), fortolkes således, at begrebet »forvaltning« omfatter en levering som den i hovedsagen omhandlede, jf. afsnit 1.2 i forelæggelseskendelsen?
- 3) Skal en levering som den i hovedsagen omhandlede vedrørende pensionsbetalinger, jf. afsnit 1.2 i forelæggelseskendelsen, i forhold til sjette direktivs artikel 13, punkt B, litra d), nr. 3), betragtes som én enkelt ydelse eller som flere særskilte ydelser, der skal vurderes selvstændigt?
- 4) Skal sjette direktivs artikel 13, punkt B, litra d), nr. 3), fortolkes således, at den i

bestemmelsen fastsatte fritagelse for moms for transaktioner vedrørende betalinger eller overførsler omfatter en levering som den i hovedsagen omhandlede vedrørende pensionsbetalinger, jf. afsnit 1.2 i forelæggelseskendelsen?

5) Hvis det fjerde spørgsmål besvares benægtende, skal sjette direktivs artikel 13, punkt B, litra d), nr. 3), fortolkes således, at den i bestemmelsen fastsatte fritagelse for moms for transaktioner vedrørende anbringelse af midler eller kontokurantkonti omfatter en levering som den i hovedsagen omhandlede vedrørende pensions-betalinger, jf. afsnit 1.2 i forelæggelseskendelsen?»

16. ATP, Kongeriget Danmark og Kommissionen har indgivet skriftlige indlæg.

17. Under retsmødet den 2. oktober 2013 afgav såvel disse tre parter som Det Forenede Kongerige Storbritannien og Nordirland mundtlige indlæg.

IV – **Bedømmelse**

A – *Indledende bemærkninger*

18. Den forelæggende rets spørgsmål omfatter tre særskilte spørgsmål: betydningen af begrebet »investeringsforeninger, således som disse er fastsat af medlemsstaterne« inden for rammerne af arbejdsmarkedsrelaterede pensionsordninger (det første spørgsmål), begrebet »forvaltning« af sådanne investeringsforeninger (det andet spørgsmål) og anvendelsen af sjette direktivs artikel 13, punkt B, litra d), nr. 3), på ydelser som dem, der leveres af ATP (det tredje til det femte spørgsmål).

19. Domstolens praksis vedrørende alle tre spørgsmål er allerede temmelig omfattende (12). I lyset af denne retspraksis er det min opfattelse, at Domstolen råder over tilstrækkelige oplysninger til at behandle det andet og det tredje spørgsmål. Jeg vil derfor koncentrere min analyse om det første spørgsmål, dvs. betydningen af begrebet »investeringsforeninger, således som disse er fastsat af medlemsstaterne«, nemlig spørgsmålet om, hvorvidt (og i hvilke tilfælde) en arbejdsmarkedspensionskasse som den, ATP leverer ydelser til, skal anses for at være en investeringsforening. Dette spørgsmål er blevet rejst to gange for nylig – i dom af 7. marts 2013, *Wheels Common Investment Fund Trustees m.fl.* (herefter »Wheels«) (sag C-424/11), og *PPG Holdings-dommen* (13) – men begge disse sager adskiller sig væsentligt fra den nærværende.

20. Spørgsmålet er opstået inden for rammerne af det højst komplekse og omstridte område for den momsmæssige behandling af finansielle tjenesteydelser (herunder pensionsydelser). Disse ydelser har undergået en betydelig diversificering (14), som det nuværende momsdirektiv, navnlig fritagelserne på området for finansielle ydelser, ikke yder retfærdighed. Konsekvensen heraf er manglende retssikkerhed for de erhvervsdrivende på området samt divergerende måder at anvende de omhandlede fritagelser på i medlemsstaterne (15).

21. Kommissionen har fremlagt såvel et direktivforslag til ændring af direktiv 2006/112 med hensyn til behandlingen af forsikringstjenester og finansielle tjenester (16) som en forordning, der fastsætter gennemførelsesbestemmelser med hensyn til behandlingen af forsikringstjenester og finansielle tjenester, og som indeholder definitioner af anvendelsesområdet for fritagne tjenesteydelser (17). Begge har været genstand for omfattende forberedende arbejde (18), hvorunder pensionskasser og deres momsmæssige behandling også blev drøftet (19). Der er dog ikke opnået enighed om reformen (20). Ifølge Kommissionens udtalelser under retsmødet kan en sådan enighed heller ikke forventes i den nærmeste fremtid. Uanset hvad status er i forhold til en ændring af den gældende lovgivning, skal Domstolen træffe afgørelse på grundlag af den lovgivning, der var i kraft på tidspunktet for de omhandlede faktiske omstændigheder.

22. Jeg vil begynde min analyse med et overblik over parternes argumenter under retsforhandlingerne. Dernæst vil jeg beskrive, hvordan begrebet »investeringsforeninger, således som disse er fastsat af medlemsstaterne« hidtil er blevet fortolket i retspraksis. Endelig vil jeg analysere konsekvenserne af denne retspraksis for arbejdsmarkedspensionskasser.

B – *Indlæg for Domstolen*

23. Danmark er af den opfattelse, at det tilkommer medlemsstaterne at definere begrebet »investeringsforeninger« i sjette direktivs artikel 13, punkt B, litra d), nr. 6), og at udelukke pensionskasser med de karakteristika, der er beskrevet af den forelæggende ret, fra denne definition.

24. Ifølge Danmark skal medlemsstaterne gøre det lettere at investere i investeringsforeninger samt overholde princippet om afgiftsneutralitet for så vidt angår betaling af moms, der pålægges investeringsforeninger, der konkurrerer med andre investeringsforeninger. Danmark finder, at de pensionskasser, der er omhandlet i nærværende sag, adskiller sig tilstrækkeligt fra investeringsforeninger til at begrunde en forskellig behandling: Indbetalinger foretages af arbejdsgiveren, formålet med pensionskasserne er snarere at opnå pension end at spare op, de stiller også forsikringer til rådighed, såsom livsforsikring og uarbejdsdygtighedsforsikring (21), i tilfælde af pensionskundens død tilfalder indbetalingerne ikke (eller ikke fuldt ud) pensionskundens arvinger, og indbetalingerne er som udgangspunkt fradragsberettigede. Ifølge Danmark er den arbejdsgiver, der foretager indbetalingerne, ikke investor, men betaler, fordi arbejdsgiveren er forpligtet hertil i henhold til den kollektive overenskomst, der fastlægger pensionsordningen.

25. Det er ATP's opfattelse, at pensionskasser med de karakteristika, der er beskrevet af den forelæggende ret, er omfattet af sjette direktivs artikel 13, punkt B, litra d), nr. 6), og at de dermed er momsfritagede. ATP har anført, at selv om medlemsstaterne råder over et vist skøn ved definitionen af »investeringsforeninger«, skal de iagttage fritagelsens formål og overholde princippet om afgiftsneutralitet. Formålet med den omhandlede momsfritagelse er at gøre det muligt for personer at investere deres opsparing kollektivt, og derved sprede risikoen, uden at blive pålagt moms. Disse formål forfølges ifølge ATP ligeledes med den omhandlede pensionsordning. Den blotte omstændighed, at pensionsordninger har det særlige formål at finansiere pension, begrundet ikke en forskellig behandling.

26. ATP anser princippet om afgiftsneutralitet for at støtte dets synspunkt, idet andre investeringsforeninger er i konkurrence med pensionskasser. Hvis indbetalingerne, som tages fra arbejdstagerens normale løn, ikke blev foretaget til pensionskassen, ville arbejdstageren skulle spare op på anden måde. Konkurrenceforholdet er navnlig tydeligt for så vidt angår de supplerende indbetalinger eller indbetalinger foretaget af personer, der ikke oprindeligt er omfattet af en arbejdsmarkedsrelateret pensionsordning. Den omstændighed, at en del af afkastet fra en pensionskasse vil blive udbetalt som en livrente (22), er ifølge ATP ikke relevant, idet en livrente ganske enkelt kan købes for et fast beløb. Ifølge ATP er det endvidere uden relevans, at indbetalinger til pensionskasser er fradragsberettigede, og at pensionskasserne typisk indeholder et forsikringselement. ATP har desuden anført, at det er uden relevans, at indgåelsen af arbejdsmarkedspensioner sker ved kollektiv overenskomst, idet arbejdstagerne træffer de relevante beslutninger, repræsenteret af fagforeningerne.

27. ATP har under retsmødet anført, at de i sagen omhandlede pensionskasser adskiller sig væsentligt fra dem, der var omhandlet i *Wheels-dommen* og *PPG Holdings-dommen*. Disse sager vedrørte ydelsesdefinerede ordninger, hvor arbejdsgiveren opfyldte en retlig forpligtelse ved indbetaling af pensionen. Kun arbejdstagere kunne være omfattet af ordningen. Den foreliggende sag omhandler derimod en bidragsdefineret ordning, hvor pensionskunderne og investorerne

bærer risikoen. Arbejdsgiveren skal blot indbetale bidraget. En bredere offentlighed, nemlig alle med tilknytning til arbejdsmarkedet, kan deltage i pensionsordningerne.

28. Det Forenede Kongerige har under retsmødet gjort gældende, at bidragsdefinerede pensionskasser som den, der er beskrevet af den forelæggende ret, ikke kan sammenlignes med investeringsforeninger i en sådan grad, at de er i konkurrence med dem, og at de derfor ikke har ret til den omhandlede momsfritagelse af fem grunde: Arbejdsmarkedsrelaterede pensioner kan ikke frit sælges, de giver ikke ret til de investerede midler, før pensionskunden når pensionsalderen, og de fortabes i tilfælde af død, de indgås ved kollektiv aftale, og i stedet for at udgøre en investering foretaget af arbejdstageren betales de af arbejdsgiveren, de er tilgængelige for arbejdstagere frem for den brede offentlighed, og endelig er de ikke omfattet af ordningen i Rådets direktiv 85/611/EØF (herefter »UCITS-direktivet«) (23).

29. Kommissionen har gjort gældende, at den omhandlede pensionskasse er omfattet af begrebet »investeringsforeninger«. Kommissionen sondrer mellem bidragsdefinerede og ydelsesdefinerede ordninger og har herved gjort gældende, at arbejdstagerne for så vidt angår førstnævnte ordninger får udbytte af deres investering og dermed er i en tilsvarende situation som småinvestorer i investeringsforeninger (24).

C – Retspraksis om begrebet »investeringsforeninger, således som disse er fastsat af medlemsstaterne«

30. Retspraksis om sjette direktivs artikel 13 indeholder såvel relevante generelle udtalelser vedrørende fortolkningen af fritagelser som vigtige bemærkninger vedrørende fortolkningen af begrebet »investeringsforeninger, således som disse er fastsat af medlemsstaterne«. Jeg vil behandle disse to punkter og dernæst fremsætte mine egne bemærkninger med hensyn til Domstolens fremgangsmåde ved analysen af sjette direktivs artikel 13, punkt B, litra d), nr. 6).

1. Generelle bemærkninger vedrørende fortolkningen af momsfritagelser

31. Det følger af Domstolens faste praksis, at ved fortolkningen af de fritagelser, der er indeholdt i sjette direktivs artikel 13, har begreberne i disse fritagelser i princippet en selvstændig EU-retlig betydning »for at undgå, at momsbestemmelserne anvendes forskelligt fra medlemsstat til medlemsstat« (25). Dette er dog ikke tilfældet for begreber, som EU-retten udtrykkeligt overlader til medlemsstaterne at definere (26). I sådanne tilfælde skal medlemsstaterne definere det omhandlede begreb i deres nationale ret (27). Ved definitionen af sådanne begreber må medlemsstaterne dog ikke »tilsidesætte de formål, der forfølges med sjette direktiv, eller de almindelige principper, som ligger til grund herfor, bl.a. princippet om afgiftsneutralitet« (28).

32. Det følger endvidere af Domstolens faste praksis, at fritagelserne i sjette direktivs artikel 13 skal fortolkes strengt, da der i princippet skal opkræves moms af enhver tjenesteydelse, der udføres mod vederlag af en afgiftspligtig person (29).

2. Begrebet »investeringsforeninger, således som disse er fastsat af medlemsstaterne«

33. Som det fremgår af begrebets ordlyd, overlader EU-retten det til medlemsstaterne at definere »investeringsforeninger«. Jeg vil først diskutere betydningen af medlemsstaternes skønsmæssige og dernæst opsummere Domstolens praksis med hensyn til de tre begrænsninger af dette skøn: bestemmelsens ordlyd og UCITS-direktivet, fritagelsens formål og princippet om afgiftsneutralitet.

a) Medlemsstaternes skønsmæssige

34. Som jeg allerede har anført, gælder princippet om, at fritagelsesbegreberne i sjette direktivs artikel 13 skal fortolkes selvstændigt, ikke i tilfælde, hvor definitionen udtrykkeligt er overladt til medlemsstaterne. Domstolen har fastslået, at dette er tilfældet for så vidt angår begrebet »investeringsforeninger« (30). Medlemsstaterne kan dog næppe definere hvad som helst som »investeringsforeninger«. En sådan ubegrænset skønsebeføjelse ville medføre en risiko for misbrug, den ville besværliggøre en sondring mellem de forskellige fritagelser, og den ville være i strid med princippet om, at fritagelserne generelt skal fortolkes snævert. Der må derfor findes en EU-retlig betydning af begrebet »investeringsforeninger«, på trods af at fritagelsens ordlyd overlader definitionen til medlemsstaterne.

35. Det forhold, at det giver anledning til spændinger, at EU-retten både overlader definitionen af et begreb til medlemsstaterne, men ikke desto mindre er nødt til at indføre begrænsninger af denne definition (31), fremgår klart af følgende bemærkning fra Domstolen: »[F]astlæggelsen af indholdet af begrebet »investeringsforeninger« [berettiger ikke] medlemsstaterne til at udvælge visse »investeringsforeninger« på deres område, der skal drage fordel af fritagelsen, og udelukke andre herfra. [...] [U]dtrykket »investeringsforeninger« er udgangspunkt for den skønsmæssige beføjelse, som medlemsstaterne har« (32). Domstolen har herved fastslået, at EU-retten logisk set må fastsætte både en indre og en ydre ramme for begrebet »investeringsforeninger«, inden for hvilken medlemsstaterne frit kan vælge deres definition af begrebet. Medlemsstaternes skønsebeføjelse til at fastsætte indholdet af begrebet er således begrænset. Domstolen har udledt disse begrænsninger af bestemmelsens ordlyd (og den senere lovgivningsmæssige udvikling), dens formål og af de almindelige principper, der ligger til grund for direktivet, såsom princippet om afgiftsneutralitet (33).

36. I praksis har anvendelsen af disse begrænsninger reduceret medlemsstaternes definitionsbeføjelse betragteligt. Denne udvikling kan kritiseres, men af hensyn til retssikkerheden, som er meget væsentlig i forbindelse med den momsmæssige behandling af finansielle produkter, må kontinuiteten af Domstolens praksis respekteres.

b) Bestemmelsens ordlyd og UCITS-direktivet

37. Ordlyden af sjette direktivs artikel 13, punkt B, litra d), nr. 6), giver forholdsvis lidt vejledning om indholdet af begrebet »investeringsforeninger«, navnlig set i lyset af de forskellige udtryk, der er anvendt på forskellige sprog. Hvor den engelske version af sjette direktiv anvender »special investment funds«, henviser den franske version til »fonds communs de placement«, den spanske til »fondos communes de inversión« (34), den tyske til »Sondervermögen« og den nederlandske til »gemeenschappelijke beleggingsfondsen«.

38. Den senere udvikling har dog konkretiseret begrebet. I 1985 trådte UCITS-direktivet i kraft med henblik på at samordne nationale love om institutter for kollektiv investering. Det nærmere forhold mellem dette direktiv og sjette direktivs artikel 13, punkt B, litra d), nr. 6), fremgår umiddelbart ikke klart. Som Domstolen har fastslået, anvender den spanske, den franske, den italienske og den portugisiske version af direktivets begreb for institutter for kollektiv investering i værdipapirer (»UCITS«, herefter »investeringsinstitutter«), der er oprettet ifølge aftaler, det samme udtryk som det, der fremgår af fritagelsen, men dette er ikke tilfældet i andre sproglige versioner, bl.a. den engelske, den tyske og den danske (35).

39. Domstolen og dens generaladvokater har følgelig bestræbt sig på at definere forholdet mellem UCITS-direktivet og artikel 13, punkt B, litra d), nr. 6) (36). I Wheels-dommen har Domstolen imidlertid klart fastslået, at »fonde, der udgør institutter for kollektiv investering i værdipapirer som omhandlet i [UCITS-direktivet], udgør investeringsforeninger« (37). De udgør således et mindsteindhold af begrebet »investeringsforeninger«.

c) Fritagelsens formål

40. Som generaladvokat Kokott anførte i forslag til afgørelse i den sag, der gav anledning til Abbey National-dommen, er formålet med fritagelsen »at lette småinvestorers adgang til [investeringer i investeringsforeninger]« (38). Sådanne investeringsforeninger skal samle kapital fra flere investorer (39), således at disse kan sprede risikoen på en række værdipapirer. Momsfritagelsen gør det muligt for disse investorer at foretage sådanne investeringer uden at blive pålagt en ekstraudgift i form af moms (40). Domstolen har taget dette formål til sig (41).

41. Domstolen har følgelig fastslået, at fritagelsen gælder for investeringsforeninger »uanset deres juridiske form« (42). Om sådanne investeringsforeninger er oprettet ifølge aftale eller som trusts eller i henhold til vedtægter er uden betydning for deres virkeliggørelse af det beskrevne formål. Domstolen har anført, at en anden fortolkning ville være i strid med princippet om afgiftsneutralitet, som er til hinder for, at erhvervsdrivende, som udfører de samme transaktioner, behandles forskelligt (43).

42. Domstolen har tilsvarende fastslået, at investeringsforeningernes driftsform er uden relevans: Om en investeringsforening er »åben« (dvs. en forening med variabel kapital, der er forpligtet til at tilbagekøbe aktier fra investorer, der ønsker at sælge) eller »lukket« (dvs. med fast kapital, hvis aktier kun kan sælges på et sekundært marked), spiller ingen rolle for kvalifikationen af investeringsforeningen i forbindelse med moms-fritagelsen i sjette direktivs artikel 13, punkt B, litra d), nr. 6). Dette synspunkt kan igen også baseres på princippet om afgiftsneutralitet (44).

d) Princippet om afgiftsneutralitet

43. Ifølge Domstolen er princippet om afgiftsneutralitet »til hinder for, at erhvervsdrivende, som udfører de samme transaktioner, behandles forskelligt med hensyn til opkrævning af moms«. Varer og tjenesteydelser, som konkurrerer indbyrdes på grund af deres sammenlignelighed, må ikke behandles forskelligt med hensyn til momsen (45).

44. Kriteriet om det indbyrdes konkurrenceforhold er vanskeligt. Generaladvokat Sharpston har kommenteret på dets farer i forslag til afgørelse i den sag, der gav anledning til Deutsche Bank-dommen, og har herved anført, at der altid vil være et vist overlap mellem aktiviteter, og hvis alle aktiviteter, »der delvist konkurrerer indbyrdes, skulle have samme momsbehandling, ville resultatet i sidste ende« være at fjerne alle forskelle med hensyn til momsmæssig behandling (46).

45. Den fare, som generaladvokat Sharpston har omtalt, kan undgås ved at anvende en korrekt sammenligningsmetode. Først og fremmest bør der fastsættes et sammenligningsgrundlag, som er omfattet af begrebet »investeringsforeninger«. Den omhandlede fond vil kun blive sammenlignet med sammenligningsgrundlaget. Som jeg har anført ovenfor, er fonde, som udgør institutter for kollektiv investering i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i UCITS-direktivet, omfattet af begrebet »investeringsforeninger«, og kan derfor tjene som sammenligningsgrundlag (47).

46. Om den fond, der analyseres, også er omfattet af begrebet »investeringsforeninger«, afhænger af, om fonden og sammenligningsgrundlaget kan sammenlignes i en sådan grad, at de er i indbyrdes konkurrence (48). Kriterierne for de fonde, der skal sammenlignes med henblik på at

fastslå, om der er tilstrækkelig lighed til, at der er konkurrence, vælges ikke tilfældigt. Analysen er heller ikke rent økonomisk. Den skal snarere baseres på formålet med fritagelsen. Relevante kriterier er derfor f.eks., om fonden er en metode til risikospredning, om investorerne får afkast af gevinst på investeringerne osv.

3. Bemærkninger om Domstolens fremgangsmåde

47. I henhold til Domstolens praksis er medlemsstaternes skønsmæssige tilføjelse til at fastlægge begrebet »investeringsforeninger« således begrænset af formålet med fritagelsen, UCITS-direktivet og princippet om afgiftsneutralitet. En nærmere undersøgelse heraf viser, at Domstolen tilsyneladende har anvendt disse (overlappende (49)) begrænsninger således, at de udgør to alternative kriterier.

48. Undertiden har Domstolen henvist til formålene med fritagelsen og har heraf udledt, hvad der ligner en definition af begrebet »investeringsforeninger«, og anvendt princippet om afgiftsneutralitet til at bekræfte resultatet (50). Andre gange har Domstolen anset investeringsinstitutter for at udgøre kernen af »investeringsforeninger« og har dernæst anvendt princippet om afgiftsneutralitet (51).

49. Jeg foreslår, at den anden af disse fremgangsmåder anvendes (og præciseres yderligere). En fond skal således anses for at være en »investeringsforening«, hvis den enten er omfattet af UCITS-direktivet eller kan sammenlignes med investeringsinstitutter i en sådan grad, at den er i konkurrence med disse. De relevante karakteristika for sammenligningen er dem, der er relevante for den analyserede fritagelses formål, som er at gøre det muligt for flere investorer at samle deres midler og dermed sprede risikoen over en række værdipapirer.

D – Arbejdsmarkedspensionskasser som investeringsforeninger

50. Efter disse bemærkninger vil jeg anvende de beskrevne principper på den foreliggende sag. Det spørgsmål, som den forelæggende ret har stillet, er, i hvilket omfang arbejdsmarkedspensionskasser skal anses for at være investeringsforeninger. EU-retten indeholder regler om sådanne pensionskasser, men de er ikke harmoniseret (52). Som jeg har anført ovenfor, skal det analyseres, om de omhandlede pensionskasser er investeringsinstitutter, og i benægtende fald, i hvilken grad princippet om afgiftsneutralitet kræver, at de omfattes af fritagelsen.

1. UCITS-direktivet

51. Arbejdsmarkedspensionskasser som dem, der er omhandlet i denne sag, er ikke omfattet af UCITS-direktivet (53). Som Danmark har anført, kan andele i de omhandlede pensionskasser ikke på forlangende af ihændehaverne tilbagekøbes eller indløses, hvilket er tilfældet for investeringsinstitutter i medfør af UCITS-direktivets artikel 1, stk. 2.

2. Princippet om afgiftsneutralitet

52. Dernæst skal princippet om afgiftsneutralitet anvendes. Det skal undersøges, om de omhandlede pensionskasser kan sammenlignes med investeringsinstitutter i en sådan grad, at de er i konkurrence med dem (54). I *Wheels*-dommen skulle Domstolen tage stilling til dette spørgsmål i forbindelse med andre typer arbejdsmarkedspensionskasser. Domstolen fastslog, at disse pensionskasser ikke var omfattet af sjette direktivs artikel 13, punkt B, litra d), nr. 6). Disse pensionskasser samlede midlerne fra en pensionsordning og var ikke offentligt tilgængelige, men gav kun beskæftigelsesrelaterede fordele. Disse var nærmere bestemt af typen »ydelsesdefineret«, dvs. medlemmerne af ordningen bar ikke risikoen i forbindelse med pensionskassens forvaltning,

idet deres pension var fast og dermed uafhængig af, om investeringerne var succesfulde. Ifølge Domstolen var pensionskassen heller ikke en investeringsforening set fra arbejdsgivers synspunkt, idet bidragene for denne var et middel til at opfylde retlige forpligtelser i forhold til de ansatte. Generaladvokat Sharpston fulgte denne argumentation i forslaget til afgørelse i den sag, der gav anledning til PPG Holdings-dommen, og identificerede herved tre relevante kriterier: Om ordningen samler en pensionsordnings aktiver, om pensionsordningens medlemmer bærer den risiko, der er knyttet til fondens forvaltning, og om arbejdsgiveren indbetaler bidrag for at opfylde sine retlige forpligtelser i forhold til sine ansatte (55).

53. Uden at anfægte resultatet i disse sager foreslår jeg, at analysen præciseres for den foreliggende sag. I medfør af EU-retten er visse kriterier relevante, mens andre ikke er, når fonde skal sammenlignes med investeringsinstitutter med henblik på at fastslå, om de kan sammenlignes med dem i en sådan grad, at de er i konkurrence. Det påhviler de nationale retter at analysere de relevante faktiske omstændigheder, anvende disse kriterier og træffe afgørelse om, hvorvidt den pensionskasse, der er omhandlet i en sag, skal anses for at være en »investeringsforening«.

a) Udgangspunkt for sammenligningen

54. Inden jeg opregner irrelevante og relevante kriterier, bemærkes, at pensionsordninger kan analyseres som instrumenter til at samle aktiver for enten arbejdsgiver eller arbejdstager. Hvilket af disse paradigmer der finder anvendelse, afhænger af, om det er arbejdstager eller arbejdsgiver, der drager fordel af investeringen. Ifølge den forelæggende rets beskrivelse er det arbejdstager, der drager fordel af pensionskassen i den foreliggende sag.

b) Irrelevante kriterier

55. Da analysen af, i hvilken grad de omhandlede pensionskasser kan sammenlignes med investeringsinstitutter, skal foretages under hensyntagen til formålet med fritagelsen, er der visse forhold, der er blevet diskuteret i denne sag, som er irrelevante for denne sammenligning.

56. I modsætning til hvad Danmark har påstået, er dette tilfældet for investeringens formål. Om investoren sparer op til pension eller til andre formål, har ingen relevant betydning for det konkurrencemæssige forhold. Den omstændighed, at de omhandlede fonde er pensionskasser, forhindrer dermed ikke, at de kan udgøre »investeringsforeninger«. I modsætning til Wheels-dommen vil jeg følgelig afvise relevansen af arbejdsgiverens retlige forpligtelse til at betale bidragsdefinerede pensionsydelse som et irrelevant »formål« med investeringen.

57. Den omstændighed, at arbejdsmarkedspensioner ikke aftales individuelt, men kollektivt, er uden relevans. For det første forhandler arbejdstagernes repræsentant pensionens karakteristika med arbejdsgivernes repræsentant. Selv om en kollektiv aftale kan betyde, at der stort set ikke består økonomisk konkurrence mellem pensionskasserne og investeringsinstitutter bortset fra hvad angår arbejdstagernes frivillige supplerende indbetalinger, er dette ikke relevant for formålet med fritagelsen. I denne forbindelse har Domstolen allerede fastslået, at fritagelsen omfatter fonde uanset deres juridiske form. Muligheden for at foretage supplerende indbetalinger eller visse personers frivillige tilknytning til arbejdsmarkedsrelaterede pensionskasser er således også uden relevans.

58. Den samme betragtning gælder for spørgsmålet om, hvorvidt indbetalinger til en pensionskasse kan fradrages i indkomstskatten eller ej. Såfremt visse pensionskasser behandles mere fordelagtigt end andre i indkomstskattemæssig henseende for så vidt angår indbetalinger, kan dette have en betydelig indflydelse på det økonomiske konkurrenceforhold, men det har ingen betydning for formålene med fritagelsen og skal derfor ikke tages i betragtning.

59. Måden, hvorpå udbetalinger foretages fra pensionskassen (livrente eller fast beløb), har endvidere ikke betydning for karakteriseringen af pensionskassen, idet skift mellem de forskellige muligheder ganske enkelt kan ske ved en finansiell transaktion.

60. Når arbejdsmarkedspensionskasser er kombineret med et forsikringselement, og de to elementer ikke kan adskilles, hvilket er tilfældet i denne sag, skal de nationale retter fastlægge, hvilket element der er mest fremtrædende.

c) Relevante kriterier

61. Som jeg har anført ovenfor, skal de kriterier, der er relevante for sammenligningen, udledes af formålet med fritagelsen, nemlig at gøre det muligt at samle midler fra flere investorer og at sprede risikoen på en række værdipapirer.

62. I henhold til denne forudsætning er kun et begrænset antal forhold væsentlige ved sammenligningen af arbejdsmarkedspensionskasser med investeringsinstitutter for så vidt angår afgiftsneutralitet i forbindelse med den analyserede fritagelse. For det første skal flere kunder samle deres midler for at sprede risikoen på en række værdipapirer. Pensionskassen kan kun anses for at samle kundernes midler, såfremt kunderne har en ubetinget ret til deres investering. De kan muligvis ikke realisere denne ret efter eget ønske (dvs. sælge deres adkomst), og de får muligvis først afkastet af deres investering ved pensionering. Hvis investeringen fortabes i tilfælde af død og ikke går i arv til kundens arvinger, kan kundernes midler dog næppe anses for at være samlet.

63. Endelig skal kunderne bære både pensionskassens omkostninger og risikoen ved investeringen, selv om indbetalingerne kan foretages af deres arbejdsgiver som en del af deres samlede løn. Dette vil generelt være tilfældet for så vidt angår bidragsdefinerede ordninger, men ikke for så vidt angår ydelsesdefinerede ordninger. Som jeg allerede har anført, påhviler det de nationale retter at anvende disse kriterier.

64. Jeg konkluderer derfor, at sjette direktivs artikel 13, punkt B, litra d), nr. 6), skal fortolkes således, at begrebet »investeringsforeninger, således som disse er fastsat af medlemsstaterne« omfatter arbejdsmarkedspensionskasser, såfremt disse pensionskasser samler flere kunders aktiver og gør det muligt at sprede risikoen på en række værdipapirer. Dette er kun tilfældet, når kunderne bærer risikoen ved investeringen. Den omstændighed, at indbetalingerne foretages til kundernes fordel af disses arbejdsgivere i henhold til en kollektiv aftale mellem organisationer, der repræsenterer arbejdstagere og arbejdsgivere, og at udbetalinger fra pensionskassen først foretages ved pensionering, er uden betydning, forudsat at kunden har en sikker retsstilling i forhold til sine aktiver. Det tilkommer de nationale retter at fastslå, om en pensionskasse opfylder disse krav.

V – Forslag til afgørelse

65. Henset til det ovenstående foreslår jeg, at Domstolen besvarer Østre Landsrets første spørgsmål således:

»Artikel 13, punkt B, litra d), nr. 6), i Rådets sjette direktiv skal fortolkes således, at begrebet »investeringsforeninger, således som disse er fastsat af medlemsstaterne« omfatter arbejdsmarkedspensionskasser, såfremt disse pensionskasser samler flere kunders aktiver og gør det muligt at sprede risikoen på en række værdipapirer. Dette er kun tilfældet, når kunderne bærer risikoen ved investeringen. Den omstændighed, at indbetalingerne foretages til kundernes fordel af disses arbejdsgivere i henhold til en kollektiv aftale mellem organisationer, der repræsenterer arbejdstagere og arbejdsgivere, og at udbetalinger fra pensionskassen først foretages ved pensionering, er uden betydning, forudsat at kunden har en sikker retsstilling i forhold til sine aktiver. Det tilkommer de nationale retter at fastslå, om en pensionskasse opfylder disse krav.«

1 – Originalsprog: engelsk.

2 – Rådets sjette direktiv 77/388/EØF af 17.5.1977 om harmonisering af medlemsstaternes lovgivning om omsætningsafgifter – Det fælles merværdiafgiftssystem: ensartet beregningsgrundlag (herefter »sjette direktiv«), med senere ændringer (EFT L 145, s. 1).

3 – Dom af 4.5.2006, sag C-169/04, Abbey National, Sml. I, s. 4027, af 28.6.2007, sag C-363/05, JP Morgan Fleming Claverhouse Investment Trust and The Association of Investment Trust Companies (herefter »JP Morgan«), Sml. I, s. 5517, af 19.7.2012, sag C-44/11, Deutsche Bank, og af 7.3.2013, sag C-275/11, GfBk, samt generaladvokat Sharpstons forslag til afgørelse i den sag, der gav anledning til dom af 18.7.2013, sag C-26/12, PPG Holdings BV.

4 – Rådets direktiv 2006/112/EF af 28.11.2006 om det fælles merværdiafgiftssystem (EUT L 347, s. 1), med senere ændringer.

5 – Momsfritagelsen for transaktioner vedrørende anbringelse af midler eller kontokurantkonti er fortolket i D.A.5.11.6. Investeringsforeninger er beskrevet i D.A.5.11.9.2. Forvaltningen heraf er omhandlet i D.A.5.11.9.3.

6 – Et overblik over almindelige pensionsordninger kan findes i OECD, *Pensions at a Glance*, 2005, opdateret i OECD, *Pensions at a Glance*, 2011.

7 – Personer, der ikke er omfattet på grund af deres ansættelsesforhold, såsom selvstændige erhvervsdrivende, arbejdsgivere og direktører, kan vælge at indbetale til en arbejdsmarkedspensionsordning, hvis en sådan er aftalt for den pågældende virksomheds lønmodtagere.

8 – Som ATP har anført under retsmødet, udgør disse indbetalinger i praksis en markant mindre del af midlerne.

9 – Individuelle pensionsordninger følger i store træk det samme mønster, men det er den enkelte pensionskunde, der selv indgår en aftale om en sådan ordning og indbetaler til den.

10 – Disse konti er pensionskonti og ikke særskilte bankkonti.

11 – Dom af 5.6.1997, sag C-2/95, Sml. I, s. 3017.

12 – Jf. for så vidt angår de første to spørgsmål retspraksis anført ovenfor i fodnote 3. Jf. for så vidt angår det tredje spørgsmål SDC-dommen, dom af 26.6.2003, sag C-305/01, MKG-Kraftfahrzeuge-Factoring, Sml. I, s. 6729, af 22.10.2009, sag C-242/08, Swiss Re Germany Holding, Sml. I, s. 10099, af 28.10.2010, sag C-175/09, Axa UK, Sml. I, s. 10701, af 28.7.2011, sag C-350/10, Nordea Pankki Suomi, Sml. I, s. 7359, og kendelse af 14.5.2008, forenede sager C-231/07 og C-232/07, Tiercé Ladbroke, Sml. I, s. 73, samt generaladvokat Kokotts forslag til

afgørelse af 24.10.2013, sag C-461/12, Granton Advertising BV. Jeg behandler det andet spørgsmål i mit forslag til afgørelse i den sag, der gav anledning til GfBk-dommen.

13 – Forslag til afgørelse fremsat af generaladvokat Sharpston.

14 – Det er Kommissionens opfattelse, at antallet af tilgængelige forsikringsprodukter og finansielle produkter på markedet overstiger 5000. Generaldirektorat for Beskatning og Toldunion, 5.3.2008, TAXUD/2414/08, s. 3.

15 – Forskellen i den momsmæssige behandling af finansielle ydelser fremgår klart af en rapport, som PricewaterhouseCoopers har udarbejdet for Europa-Kommissionen: *Study to Increase the Understanding of the Economic Effects of the VAT Exemption for Financial and Insurance Services*, 2.11.2006. Et overblik over medlemsstaternes gennemførelse af fritagelserne i national ret kan findes i tillægget til IBFD, *VAT Survey Financial Services*, 2006. Jf. også Comment by J. Wessels, *Highlights & Insights on European Taxation 2012* n°4, s. 62.

16 – KOM(2007) 747 endelig/2, af 20.2.2008.

17 – KOM(2007) 746 endelig/2, af 20.2.2008.

18 – Jf. Generaldirektorat for Beskatning og Toldunion, nævnt ovenfor i fodnote 14.

19 – Jf. note fra formandskabet, *Forslag til Rådets direktiv og Rådets forordning om det fælles merværdiafgiftssystem med hensyn til behandlingen af forsikringstjenester og finansielle tjenester*, Dok. 13577/10 FISC 92 af 16.9.2010, s. 20. ATP har henvist til dokumentet med henblik på at underbygge synspunktet om, at pensionskasser må antages at være omfattet af begrebet investeringsforening.

20 – Af de offentliggjorte dokumenter fremgår det klart, at uenigheden også består vedrørende spørgsmålet om behandlingen af pensionskasser. Punktnote fra generalsekretariatet, *Forslag til Rådets direktiv og Rådets forordning om det fælles merværdiafgiftssystem med hensyn til behandlingen af forsikringstjenester og finansielle tjenester*, Dok. 18650/11 FISC 170 af 14.12.2011, s. 5. Behovet for at færdiggøre reformen understreges af J. Dahm & R. Hamacher, *Vermögensverwaltung und Umsatzsteuer*, UR 2012, 817.

21 – Danmark har under retsmødet anført, at pensionskasser som den omhandlede i Danmark behandles som forsikringsselskaber.

22 – Skatteministeriet har anset dette for at være en vigtig forskel ved sammenligningen af pensionskasser og investeringsforeninger.

23 – Rådets direktiv 85/611/EØF af 20.12.1985 om samordning af love og administrative bestemmelser om visse institutter for kollektiv investering i værdipapirer (investeringsinstitutter) (EFT L 375, s. 3), med senere ændringer. UCITS-direktivet er den 1.7.2011 blevet erstattet af Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2009/65/EF af 13.7.2009 om samordning af love og administrative bestemmelser om visse institutter for kollektiv investering i værdipapirer (investeringsinstitutter) (EUT L 302, s. 32).

24 – Kommissionen anser karakteristika (a), (b), (c) og (h) i det første spørgsmål for særligt relevante for sammenligningen med investeringsforeninger.

25 – Dom af 12.9.2000, sag C-358/97, Kommissionen mod Irland, Sml. I, s. 6301, præmis 51, af 3.3.2005, sag C-428/02, Fonden Marselisborg Lystbådehavn, Sml. I, s. 1527, præmis 2, Abbey National-dommen, præmis 38, af 26.5.2005, sag C-498/03, Kingscrest Associates and Montecello,

- Sml. I, s. 4427, præmis 22, JP Morgan-dommen, præmis 19, og Wheels-dommen, præmis 16.
- 26 – Dom af 28.3.1996, sag C-468/93, Gemeente Emmen, Sml. I, s. 1721, præmis 25, Abbey National-dommen, præmis 39, JP Morgan-dommen, præmis 20, og Wheels-dommen, præmis 16.
- 27 – Dom af 27.4.2006, forenede sager C-443/04 og C-444/04, Solleveld og van den Hout-van Eijnsbergen, Sml. I, s. 3617, præmis 29, og JP Morgan-dommen, præmis 21.
- 28 – JP Morgan-dommen, præmis 22. Jf. også Gemeente Emmen-dommen, præmis 25, og dom af 12.1.2006, sag C-246/04, Turn- og Sportunion Waldburg, Sml. I, s. 589, præmis 31.
- 29 – Dom af 15.6.1989, sag 348/87, Stichting Uitvoering Financiële Acties, Sml. s. 1737, præmis 13, af 6.11.2003, sag C-45/01, Dornier, Sml. I, s. 12911, præmis 42, af 1.12.2005, forenede sager C-394/04 og C-395/04, Ygeia, Sml. I, s. 10373, og Abbey National-dommen, præmis 60.
- 30 – Abbey National-dommen, præmis 41.
- 31 – P. Rossi, *L'Avvocato générale d'Ella Corte UE – Chiari ta la portât dell'esenzione Iva per le operazioni di gestione dei fondi comuni di investimento*, il fisco n. 38/2005, 14422.
- 32 – JP Morgan-dommen, præmis 41.
- 33 – JP Morgan-dommen, præmis 45 og 46, og Wheels-dommen, præmis 18, samt generaladvokat Kokotts forslag til afgørelse i den sag, der gav anledning til JP Morgan-dommen, punkt 15 og 17.
- 34 – Tilsvarende henviser den italienske og den portugisiske version til henholdsvis »fondi comuni d'investimento« og »fundos comuns de investimento«.
- 35 – Abbey National-dommen, præmis 55, og JP Morgan-dommen, præmis 33.
- 36 – Abbey National-dommen, præmis 55, 61, 64 og 65, JP Morgan-dommen, præmis 31-34, og Deutsche Bank-dommen, præmis 32, samt forslag til afgørelse i den sag, der gav anledning til Abbey National-dommen, punkt 38, 41-43, 50 og 73-83, forslag til afgørelse i den sag, der gav anledning til JP Morgan-dommen, punkt 32 og 33, og forslag til afgørelse i den sag, der gav anledning til Deutsche Bank-dommen, punkt 74.
- 37 – Wheels-dommen, præmis 23.
- 38 – Forslag til afgørelse i den sag, der gav anledning til Abbey National-dommen, punkt 68.
- 39 – Henvisningen til småinvestorer i Abbey National-dommen blev udeladt fra den senere JP Morgan-dom, præmis 45, således som generaladvokat Sharpston har anført i forslag til afgørelse i den sag, der gav anledning til Deutsche Bank-dommen, fodnote 21.
- 40 – Forslag til afgørelse i den sag, der gav anledning til Abbey National-dommen, punkt 27-29. Domstolen henviser igen til sidstnævnte bemærkning som »skattemæssigt neutral«. Abbey National-dommen, præmis 62, og Wheels-dommen, præmis 19.
- 41 – Abbey National-dommen, præmis 62, JP Morgan-dommen, præmis 45, og Deutsche Bank-dommen, præmis 33. Jf. Wheels-dommen, præmis 23.
- 42 – Abbey National-dommen, præmis 53, og JP Morgan-dommen, præmis 26.

- 43 – Ibidem, præmis 56.
- 44 – JP Morgan-dommen, præmis 28-30 og 35.
- 45 – Dom af 23.10.2003, sag C-109/02, Kommissionen mod Tyskland, Sml. I, s. 12691, præmis 20, af 16.9.2004, sag C-382/02, Cimber Air, Sml. I, s. 8379, præmis 24, af 17.2.2005, forenede sager C-453/02 og C-462/02, Linneweber og Akritidis, Sml. I, s. 1131, præmis 24, af 8.6.2006, sag C-106/05, L.u.P., Sml. I, s. 5123, præmis 32, JP Morgan-dommen, præmis 46, og Wheels-dommen, præmis 20 og 21.
- 46 – Forslag til afgørelse i den sag, der gav anledning til Deutsche Bank-dommen, punkt 61.
- 47 – Wheels-dommen, præmis 24.
- 48 – Jf. JP Morgan-dommen, præmis 50 og 51.
- 49 – E. Jaster & I. Murchner, *Die umsatzsteuerliche Behandlung von Vermögensverwaltungsleistungen (Teil 2)*, UStB 2013, 54, har bemærket, at de kriterier, der blev fastlagt i JP Morgan-dommen, og kriterierne i UCITS-direktivet er tilsvarende.
- 50 – Jeg opfatter Abbey National-dommen og JP Morgan-dommen på denne måde.
- 51 – Den tydeligste anvendelse af denne fremgangsmåde kan findes i Wheels-dommen. Den kan dog siges at være anvendt for første gang i Deutsche Bank-dommen.
- 52 – Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2003/41/EF af 3.6.2003 om arbejdsmarkedsrelaterede pensionskassers aktiviteter og tilsynet hermed (EUT L 235, s. 10) trådte i kraft den 23.9.2003.
- 53 – Det samme var tilfældet i Wheels-dommen, præmis 25. Det bemærkes, at direktiv 2003/41 ikke finder anvendelse på institutter for kollektiv investering i værdipapirer, jf. direktivets artikel 2, stk. 2, litra b).
- 54 – Wheels-dommen, præmis 24 og 26.
- 55 – Forslag til afgørelse i den sag, der gav anledning til dommen i sagen PPG Holdings BV, punkt 16 og 17.